

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מצורע - שבה"ג

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2022 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת מצורע - שבת הגדול

- אני נותן לכם - כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל.....ב
- כנגע נראה לי בבית - בכל קושי טמונים 'מטמוניות' של זהב.....ג
- דברו על לב - להיטיב לאחרים בדברי חיזוק ופיוס.....ד
- ועבדת את העבודה הזאת - מעלת עבודת 'ביעור' החמץ.....ו
- 'עבדו' בשמחה - להתרחק מן הכעס והרגזון.....ח
- שאור שבעיסה - עקירת היצר הנרמז בחמץ.....יא
- מחיצה עשרה - לעשות מחיצה גדר וסייג.....יב
- לטהר עצמו קודם הרגל - טהרת הגוף והנפש כהכנה ליכות לקדושת הרגל.....יג
- פסח נאכל בחבורה - תיקון ענייני בין אדם לחברו וריבוי צדקה וחסד.....יד
- שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה.....יז

מצורע - שבת הגדול

רעה זו של 'צרות העין' בא מתוך מחשבת בפירה שהוא בכוחו ועוצם ידו עשה את החיל הזה, ולכן אינו יכול לתת לאחרים מ'שלו' וממה ש'עבד ועמל' להשיג... אכן, אילו היה מאמין שכל מה שיש לו הוא רק מתנת שמים הרי היה מהנה אחרים, שהרי אינו נותן להם 'משלו' אלא 'משולחן גבוה'. ובוה יתפרש הכתוב כי תבואו אל ארץ כנען - דעו שלא ירשתם אותה בכוח הזרוע כי אם אשר אני נותן לכם לאחווה, וממילא תתנו גם לעניים. אכן אם יעלה על לבבכם מחשבת אוון שהיא 'בית ארץ אחוזתכם', כאילו אתם נאחזתם בה בכח ידכם, וא"כ יהא עיניכם צרה בשל אחרים, אזי ונתתי נגע צרעת...^א

נמצינו למדים כי יסוד קיום 'הבית' - הממוזן והנכסים הם כאשר מאמין בהש"ת 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'^ב, לעומת זאת אם תולה הצלחתו בעצמו ונדמה לו שכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, והבית הוא 'ארץ אחוזתו' - הרי אין קיום לאותם נכסים...^ג

אני נותן לכם - כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל בפרשתן (יד לד), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם', ג' קושיות הקשה ה'כלי יקר' בפסוק זה, א. מדוע הוצרך הכתוב לומר 'כי תבואו אל ארץ כנען', ולא אמר 'כי תבואו אל הארץ', ותו לא. ב. נראה הקרא 'אשר אני נותן לכם לאחווה' כייטור לשון, שהרי ידוע שהקב"ה נתן את ארץ ישראל לעמו, ואין בו כל חידוש לעצם העניין של נגעי בתים בו עוסקת הפרשה. ג. מדוע נאמר 'בבית ארץ אחוזתכם', ולא אמר בקוצר הלשון 'בביתכם', ולא עוד אלא שנראה כעין 'סתירה' להאמור מקודם, שבתחילה נאמר 'אשר אני נותן לכם', ואילו בסוף כתיב 'אחוזתכם' - כאילו המה האוחזים בנחלה בכח ידם.

ומבאר ה'כלי יקר' עפ"י דברי חז"ל (ערכין מז.) שהנגעים באים על צרות העין, ונלמד כן מהקרא (פסוק לה) 'ובא אשר לו הבית' - 'מי שמייוחד ביתו לו' (שאינו מהנה משלו לאחרים ואינו משאיל כליו, רש"י). והנה שורש מידה

א. ולחיבת הקודש נציג את לשונו בהרחבה, והקרוב אלי לומר בזה שעיקר הטעם בעבור צרות העין, כמו שאמרו רז"ל (ערכין טז.) מן פסוק 'ובא אשר לו הבית זה שייחד ביתו לו לעצמו' ולא היה מהנה ממנו אחרים, כי לבעבור זה נתן ה' לו לאחווה בית מלא כל טוב לנסותו אם ייטיב מביתו גם לאחרים, כי 'לי הכסף והזהב אמר ה' (חגי ב ח), וכל מה שהאדם נותן לאחרים לא משלו הוא נותן כי אם משלחן גבוה קא זכי ליה, לכך נאמר 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה' כי 'לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה' (תהלים מד ד) כי אם 'ימין ה' רוממה לתת להם נחלת גוים. ואין מקום לצרי עין לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, שהרי ה' הוא הנותן לך כח ואחווה, וא"כ דין הוא שתתנו משלו לעניי עמו. ואם לא תשמעו בקול דברו ותהיו מן צרי העין המייחסים האחווה אל עצמם אז ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, ר"ל במקום שאתם מייחסים האחווה לכם כאילו אתם האוחזים בה בכח ידכם, לכך נאמר מיד ובא אשר לו הבית, זה שייחד ביתו לו לעצמו לומר שבכחו ועוצם ידו בנה ביתו. עכ"ל.

ב. ולא עוד, אלא שהאמונה ממשיכה על האדם חסד ורחמים, וכך פירש הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ליקוטי אמרים, ט) בלשון הכתוב (תהלים ק ה) 'כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו', כי הנה הקב"ה הוא מקור הטוב, וכל תכלית בריאת העולם הוא להיטיב לברואיו, ולעולם חסדו - שרוצה לעשות חסד עם כל העולם, אלא שלפעמים נסתמים צנורות ההשפעה, והעצה 'לנקות' ולפתוח שוב את הצינורות הוא על ידי האמונה בו ית', וזהו שאמר ועד דור ודור אמונתו - 'המשכת החסד בכל דור הוא לפי גודל האמונה'.
ג. גם למדנו, שעיקר השפעת הטובה והברכה היא בכדי שייתן משלו לאחרים, וכלשונו לבעבור זה נתן ה' לו לאחווה בית מלא כל טוב לנסותו אם ייטיב מביתו גם לאחרים.

באר הפרשה - מצודע - שבת הגדול

ג

הפסוק 'ונתתי נגע צרעת' - הדא הוא דכתיב (תהלים ע"א) 'אך טוב לישראל', ולכאורה מה עניין זה לזה ומה שייכות הפסוקים להדדי, אלא שמפרשה זו של נגעי בתים למדים אנו ש'אך טוב לישראל', שכל הנהגתו של הקב"ה היא לטובה, וכמו שתכלית הנגע היתה למען ימצאו את המטמוניות שבקירות הבתים, כך גם בשאר 'נגעים' ויסורים, שסוף מעשה במחשבה תחילה להשפיע עליו את הטובה, וגם מידת הדין והגבורה נועדה להביא את הטוב והחסד. וכדיוק לשון הכתוב (בראשית כו כו) 'ויתן לך האלוקים', שכנודע שם אלוקים מורה על מידת הדין, ואף באופן זה יתן לך האלוקים.

וממשיך ה'דברי ישראל' ביסוד גדול, שלכאורה יש להקשות שאם כן הוא הדברים מדוע נקט הכתוב בלשון 'נגע' והרי אין זה אלא 'ענג'ה, ומבאר בזה"ל, אלא כי למראה עיני אדם כשפוקדים עליו להרוס את ביתו הלוא הוא נגע, אך באמת מי שהיה מאמין באמונה שלימה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד ובטוח היה שכן הוא לטובה - מצא אוצר ונהפך

כנגע נראה לי בבית - בכל קושי טמונים 'מטמוניות' של זהב בפרשתן (יד לד), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוותכם', וברש"י, 'בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן'. הנה, התורה נצחית היא, ו'בשורה' זו לדורות עולם היא 'מבשרת ואומרת' בכל עת שנדמה לו לאדם כי 'כנגע נראה לו בבית', בענייני ממון בנזקים שונים או ברוחק הפרנסה, בענייני בריאות הגוף או הנפש, בחינוך הבנים והנחת מהם, בנזקי שכנים או 'ידידים', בשידוכים או בוש"ק, איש איש בנגעי לבבו, אבל באמת בשורה היא להם שהנגעים באים, כלומר, שתוכו רצוף אהבה מהקב"ה להביא את האדם לטובתו האמיתית והשלימה, ובתוך ה'צרה' נגזו 'מטמוניות' זהב וכסף' אלא שמתחילה הוא מכוסה ואינו ניכר.

ביסוד הדברים ביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ז"ע (ד"ה כי תבואו) הא דאיתא במדרש (ויק"ר י"א) על

פעם התאונן יהודי לפני הרה"ק רבי ישעי' מקערסטיער ז"ע על מצב פרנסתו הקשה מנשוא, ר' ישעי' הרעיק עליו ברכות לרוב, יעצו להתחיל במסחר חדש, ואכן, הלה ראה ברכה במעשי ידיו ובמהרה נתעשר בעשירות עצומה. ויהי לתקופת השנה בא שוב היהודי אל רבינו והודה לו מקרב לבו על העשירות שנפלה בחלקו, אבל, רבי קדוש, נתרבו 'קרוביי וידידיי' - אנשים שמעולם לא ידעתים כלל, וכולם לדבר אחד מתכוונים - לכספי וזהבי, הדברים יצאו מפי האיש, והרבי החליט לעשות מעשה, ויאמר לעשיר, נו, אם אין ברצונך לתת, נתור אחר אחרים שברצונם לתת משלהם לאחרים... העשיר שהבין את משמעות הדברים - כי בקרוב ממש ימצא עצמו בעניותו דאשתקד, החל מתחנן על נפשו - אמר לו הרבי לשם מה זקוק האדם לפרנסה אם לא כדי לחלק לאחרים... (פארוואס דארף מען פרנסה, אויב נישט אויף צו טיילן פאר אידען).

עתה אמר לו רבינו, הנני מטיל גורל בין בני עירך וגם שמך בכללם - וכל מי שיעלה בגורל הוא יזכה בעשירות שנתתי לך, אמנם, אם תתחרט באמת על דברך, ותקבל על עצמך לתמוך בידי העניים והאביונים יעלה שמך בגורל ותשאר העשירות בידך. אך למותר לומר, כי רגשי חרטה הציפו את לבו של היהודי, וקיבל על עצמו בקבלה איתנה לפזר מממונו לכל נצרך, ואכן... למרבה הפלא, שמו עלה בגורל, ורבינו נענה ואמר לו, עתה ראיתי כי אכן בחרטה גמורה נתחרטת, ומעתה תשאר הברכה בידך (מפי הרה"ח רבי אברהם לוריא ששמע מהגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות ששמע מבעל העובדא).

ד. ובזה פירשו בספה"ק מה שאמור בעניין (פסוק לה) 'ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית', וכבר דקדקו קמאי בלשון הכתוב שאומר 'כנגע' ולא 'נגע', אלא כי אכן לאמיתו של דבר אין זה נגע אלא בשורה טובה שכולה מלאה רחמים וחסדים, אלא שנראית היא כנגע, שבעיני בשר קצר רואי נדמה שפגע בו מידת הדין ח"ו, אך המשכיל יודע שגם באופן כזה שנראה כנגע הרי זה לטובה.

ה. איתא ברש"י, 'בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן'. באופן נורא ביאר בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל הטעם שנקרא בשם 'נגע', כי הריסת הבית בשביל כסף וזהב אין זה אלא 'נגע'... ולדידן ייאמר לאלו המחריבים את הבית ברוחניות ובגשמיות 'לצורך פרנסה' וד"ל שאין זה 'ריווח' כי אם נגע...

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

יזדמן לו נגע הוא סבור שהקב"ה נפרע ממנו על עוונותיו, ולא עולה על ליבו שיש בזה 'בשורה טובה'. אך מ"מ בא הכתוב ללמדנו, שאף מי שבדין הוא שיקבל ענשו אל יאמר 'נגע נראה לי' אלא רק 'כנגע', כלומר שנראה כנגע אך באמת 'ענג' הוא כי הכל לטובה, ועל ידי שיאמר זאת יתהפך לטובה למצוא אוצרות זהב וכסף.

דברו על לב - להיטיב לאחרים בדברי חיזוק ופיוס בפרשתן (יד ד), 'וצוה הכהן' ולקח למטהר שתי צפרים חיות', הנה איתא בזוה"ק (ח"ג מו:ז) כמה דעונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא, כך ענשיה בגין מלה

מנגע לענג, וזה שהיה מתרעם על שנצטווה להרוס את ביתו ולא היה מאמין שהוא לטובה - הוא לא מצא אוצר, והיה לו זה באמת נגע צרעת. וכן הוא תמיד, זהו שאמרו חז"ל (ברכות ס:ז) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל העביד רחמנא לטב עביד, וכשאומר לטב על ידי זה נעשה באמת לטובה ונתהפך מנגע לענג כנ"ל. עכ"ל.

ברוך זה מבאר גם מה שכתב רש"י לפרש לשון הכתוב כנגע, ש'אפילו תלמיד חכם שידוע שהוא נגע ודאי, לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי, אלא כנגע נראה לי, שהנה מדרכו של ת"ח שהוא שפל בעיני עצמו, ואינו רואה לעצמו שום זכות אלא נדמה לו שהוא מלא חטאים ועוונות, וממילא כאשר

ו. והוכיח זאת ה'בן יהוידע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) מאותו מעשה שהיה עם רבי עקיבא, שהלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. ושכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גייס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, וכי לא אמרתי לכם כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהוידע', וכי מה בא לומר להם 'וכי לא אמרתי לכם', מה חידוש יש בדבר, ומה ענין זה לאמירתו עד הנה.

ומבאר ה'בן יהוידע', וז"ל. כוונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל הגזירה, ולכן אמר מה שאתם רואים עתה שהכל היה לטובה אינו אלא מאחר שאמרנו בכל עת ושעה - 'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', כי בזה נפתח פתח לטובה - שיתהפך הדבר לטובה ולברכה. ורצה ללמד בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אף מה שנראה להם כרעה, כי בזה יהפכו הכל לטובה.

יש שהקשו מדוע נקט בלשון 'ארמי' כל דעביד רחמנא לטב עביד ולא בלשון הקודש 'כל מה שעושה הקב"ה לטובה', והקושיא תגדל ביותר וביותר קשה שהרי רבי עקיבא עצמו פתח בלשון הקודש, וכמו שאמר 'לעולם יהא אדם רגיל לומר', ומדוע סיים בלשון ארמי, אלא שמבואר בראשונים (עי' רא"ש ברכות פ"ב ס"ב ב ומעדני יו"ט שם אות ז) שלשון ארמי אינו לשון 'אמיתי' ושפה בפני עצמה אלא הוא לשון משובשת מ'שבעים לשון'... ועיקרה מלשון הקודש (ועל כן 'קרובה' היא ודומה הרבה ללה"ק), ושמה נאה לה כי 'ארמי' הוא מלשון 'מרמה', ומשום כך אמר רבי עקיבא לומר כל מאי דעביד רחמנא בלשון ארמי דייקא, שגם אם אינו 'אמיתי' - שאינו אוחז בדרגה גבוהה כזו שהוא בטוח בעצמו שיהא זה לטובה, מכל מקום ידבר בפיו דברי אמונה ויאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. וגם אמירה כזו תהפך הכל לטובה.

וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות, אמונה ובטחון כח) במה דאיתא בגמ' (תמיד כח.) 'יחזיק באמונה יתירה', כלומר - למעלה ממדרגתו באמונה, ואף שבכל ענייני העבודה אינו מן הראוי לדבר בעניינים שאינו עומד בהם ולעסוק במדרגות שלא השיג, מיהו בענייני אמונה מותר ואף מצוה לעסוק אף במדרגות שהן רחוקות ממנו (וכך היתה דרכו בקודש, להרבות לדבר ולעורר בענייני אמונה, ואף במדרגות נשגבות המיועדות לגדולים וצדיקים).

ז. וכך כתב הרה"צ רבי יעקב לייב מינדנער זצ"ל בשם חותנו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בביאור מה שנאמר (תהילים לב ז) 'הבוטח בה' חסד יסובבנהו', שתיבת 'חסד' נמשכת למעלה ולמטה, ר"ל, שהבוטח בה' שחסד הוא כל מה שעובר עליו זוכה שחסד יסובבנהו, ויזכה לראות חסדים נגלים (הובא בספר דף על הדף מנחות צט).

ח. הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע ביאר הטעם שכל דיני מצורע הם רק על פי אהרן הכהן או אחד מבניו, כי עיקר טענתו של מספר לשון הרע כי מה חטא בדבר והרי אינו אומר אלא את האמת... לזה הצריכה אותו התורה שילך אל אהרן ובניו, כדי שילמד ממידתו של אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ושינה מדיבורו

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

ה

ובן נמי גם לאידך גיסא, שכמו שהשומר פיו ולשונו (בסור מרע) מתרומם למעלה ראש ואין ערוך לשכרו, כן יכול הוא להתעלות למעלה למעלה ע"י דיבורים של טובה (- עשה טוב), כשאיש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. וכבר אמרו (ב"ב ט:): 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות', הרי שהמפייסו גדול וחשוב יותר, ובטעם הדבר כתב המהר"ל (ח"א שם), כי הנותן פרוטה לעני אינו משיב את נפשו אלא לפי שעה, שאחר שקנה בפרוטה אוכל לשבור רעבונו ולהחיות גופו, כלה הנאתו (ושוב מתעורר רעבונו אחר זמן), אך המפייסו בדברים הרי הוא משביע את נפשו ומחיה אותה בדברים, וחיוזק זה עומד וקיים לעד, על כן שכרו גדול יותר ומתברך בי"א ברכות".

טבא דקאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל, והיינו, שבחומר האיסור של דיבורי לשון הרע, כך ממש הוא הנמנע מלעודד את חברו בדיבורים טובים המשיבים את הנפש. עפ"י ביאר הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע (לקט אמרי קודש עמ' נא) הטעם שצריך המצורע להביא שתי ציפורים, כי 'הציפור השחומה' נועדה לכפר על לשון הרע, ועל כן שוחטים אותה להשתיק את קולה, ולרמוז על תקנתו של מספר לשון הרע שיחדל מלהשמיע קולו, וכמו שהביא רש"י מדברי חז"ל (ערכין טו:): 'שלה"ר הוא מעשה פטופטי דברים ואף הציפורים מפטפטים תמיד בצפצוף קול. ואילו 'הציפור החיה' באה לכפר על מי ששתק במקום שהיה צריך לדבר, ועל כך נאמר (פסוק ז) 'ושילח את הציפור החיה על פני השדה' לרמוז שאדרבה מעתה יצפצף בקול במילין טבין לחזק ולתמוך בזולתו".

בשביל השלום, כלומר, שפעמים הרבה על האדם להימנע מלומר את ה'אמת' (אל יאמר שקר, אבל אמת אינו מחויב לגלות כשאין צורך)... ולבעל ה'אמת' שכמותו יאמר לו הכהן באמת אתה טמא (הובא בפרדס יוסף).

ט. עפ"י דברי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא, שהציפור החיה באה על מילה טובה שהיה בידו לומר לרעהו ושתק, יש מקום לבאר, כי הנה אמרו חז"ל (קידושין טז:): שהציפור החיה מותרת באכילה כי 'לא אמרה תורה שלח לתקלה', כלומר, שלא יתכן שהציפור אסורה לכל העולם, שא"כ היתה התורה מביאה תקלה למי שימצאנה, כי מנין לו לדעת ולהכיר שהציפור אשר נתפסה בידו זו היתה של מצורע ואסורה. ורמז יש בדבר, שאל תאמר כיצד אומר לחברי דיבורי עידוד וחיזוק, ואסביר לו פנים כי גדלה מעלתו - והרי הוא מסוכן לבוא עי"ז לגאות והתנשאות, אך לא אמרה תורה שלח לתקלה, אל תחשוש מלשלוח דיבורים טובים באזני חברך, כי בוודאי לא יצא מהם כל תקלה ומכשול... ואילו 'המשגיח' הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל מידות עמו' כג) אמר, שתלמידי ר' עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב:): כי חששו שמא ע"י שינהגו כבוד איש ברעהו יביאוהו לידי גאוה. ובאמת היה בזה פגם וחסרון, כי אין זה מעניינו של אדם ה'דאגה' אודות ענותנותו של רעהו, אלא יהא עניו לעצמו... ואת רעהו יכבד בכל הכבוד ששייך לו...

יש שהוסיפו על כך שלכן אמרו (ברכות יט:): 'גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה', שאף שיש איסור להתגאות, אך חיוב כבוד הבריות דוחה חשש 'לא תעשה' זה...

י. נוהג היה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל להרבות באמירת דברי שבח לתלמידיו במנה גדושה, פעם נשאל על מנהגו זה, נענה וסיפר דבדידיה הוה עובדא בבחרותו כשלמד בישיבת וואלאז'ין, בימים ההם לא היו להוריו העניים פרוטה לפורטה, ולכן כש'גלה' ללמוד בישיבה היה צריך ללכת לשם רגלי בקור ובכפור כשבקושי היו לו בגדים לחמם את עצמותיו היבשות, בדרכו נקרעו בגדיו ומנעליו, וכך הגיע לישיבה מבויש ונכלם ממצבו הדל. בבואו לישיבה הראו לו מקום מיטתו בחדר אחד עם הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל (שלימים כיהן כראב"ד 'העדה החרדית' בירושלים עיה"ק ת"ו) ואליו התחבר בעבותות אהבה. יום אחד הבחין רבי זעליג ראובן בהרגשותיו של רבי איסר זלמן, וכיון שרצה לעודד את רוחו אמר לו מדוע פניך רעים, והלא אתמול אמר ראש הישיבה חידוש בשמך... והעיד רבי איסר זלמן שדיבור זה נסך בקרבו כוחות מחודשים וזקף את ראשו, ומאז סילק לגמרי את העצבות מלבו, וכיון שראה עד כמה יכול דיבור אחד להשפיע על נפש הבחור על כן קיבל על עצמו לשבח ולפאר את הבחורים בהרחבה יתירה.

וכך העיד הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל, מעשה בתלמיד שהרגיש עצמו ירוד וחלש מאד, ובאותה תקופה שאל קושיא באמצע השיעור, ושיבח רבי איסר זלמן מאד את קושייתו, עד שאמר, שעל קושיא כזו צריך להעמיד 'משקה' בביהמ"ד, ואותו תלמיד שאב מלא חופניים חיזוק ממאמר זה, עד שבמשך כמחצית השנה למד בהתמדה וביגיעה מחמת דיבור זה, ועתה צא ולמד כמה משפיעה ומסייעת נדיבות הדיבור לכל אחד.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

ועבדת את העבודה הזאת - מעלת עבודת 'ביעור' החמץ ואל יחשוב כי 'ביטול תורה' יש כאן ואולי עדיף לעסוק בהנה 'עבודת הימים' כפשוטו היא בעסק הכנת הבתים לקראת פסח, בביעור החמץ והכשרתו לחג המצות, אדרבה זוהי ההכנה הראויה על ידי הטירחה בגופו בתורה כהכנה דרבה לקראת ליל התקדש החג^ג, כי אדרבה זוהי ההכנה הראויה על ידי הטירחה בגופו

סיפר הגה"ח ר' יהודה ניישלאס שליט"א, שפעם אחת בהתהלכו בשווקי ירושלים לצד הגה"צ ר' חיים ברים זצ"ל, ניגשה אליהם אשה אחת, ככל הנראה קשת רוח, ופנתה לעבריהם שמגיע לה מזל טוב ב"ה. נתמלא ר' חיים שמחה לעומתה, ומיד בירר בכובד ראש לשמחה זו מה היא עושה, ותען ותאמר פערל'ע איז אַ כלה געווארן - אירסתי את ביתי פערל, התלהב ר' חיים והכריז מזל טוב מזל טוב.. בפנים צוהלות כששמחתו גואה וגוברת מרגע לרגע, ממש כביכול כ"כ ייחל וציפה לרגע זה, מתי תבוא, והנה הגיע. ומי זכה בה, המשׁיך ר' חיים לברר, ותען לעומתו - עם פלוני אלמוני. מששמע ר' חיים שם החתן הרהר לרגע קט כממאן להאמין, והוסיף להביע התרגשותו העצומה, באמת... וכי יודעים אתה במי זכיתם... געוואלדיג (נפלא). את מרן החזו"א הכרתם שאלה ר' חיים, השיבה, בוודאי בוודאי, מי לא שמע על החזו"א, א"כ דעי לך שהחתן שזכית בו נ"ל שהוא החזו"א של דורינו. ושוב שאל במתיקות נפלאה, על הגאון ר' עקיבא איגר שמעתם... דמעות של התרגשות נצפו מעיניה, והחלו לטפטף בזו אחר זו, ובקול חנוק מדמע ענתה פשוט פשוט, הרי כל העולם כולו יודעים לספר על קדוש ישראל גאון הדורות רע"א, החזיר לה ר' חיים - ככל הנראה חתן דנן מיועד להיות 'רבי עקיבא איגר' בדור הבא - שיאיר את העולם כולו. התייפחה האלמונית בבכי, איך זכיתי לכך... מסתמא זכות אבותי ואמותי ואף זקניי וסבתותיי העתירו במרומים בעדי. ענה ואמר ר"ח ברוך לשונו, ואני חושב ומתאר לעצמי שלא זכות אבות וסבתות עמדו לך, אלא מעשייך הטובים ותפילותיך הזכות הם שפעלו. ובהרגשה עילאית זו עזבה והמשיכה לדרכה.

משהרחיקו לכת, תמה הגה"ח ר' יודל שיבלחט"א, מי הוא זה ואיזה הוא שהחזו"א ורעק"א נשתלבו בו יחד, לחש לו ר' חיים בחיוכו הרחב, האמת יאמר כי איני יודע כלל עם מי דיברתי ועל מי שוחחתי, אך מבין השורות ניכר כי מרת נפש היא, ואם אינה ה' לידי ובאה מצוה זו לפתחי אזי נעשנה ביותרת ההידורים, ונרבה בגוטע ווערטער (דיבורים טובים) בשפע, לחמם ולנחם נפש עגומה.

הנה שמעתי לאמר, שהרי אמרו חז"ל (אבות ב ו) 'על דאטפת אטפוך' (אין אדם נהרג אלא על כך שהוא הרג אחרים), מעתה יקשה דמצינו בפרשת בראשית שקין הרג את הבל, ומדוע בא לו כך, והרי לא מצינו שהבל הרג מאן דהו לפני הריגתו (וכבר הק' כן התו"ו^ט), אלא י"ל, כי בראות הבל שפני קין נפלו על כך שהקב"ה לא קיבל את מנחתו (בשעה שמנחת אחיו נתקבלה לרצון), היה לו לעודדו ולחזקו, ומכיוון שלא עשה כן הרי הוא כביכול נחשב כמי שהרג את הנפש (אף שאין לנו כל השגה ב'הבל', אבל ללמדנו את הנוגע לדידן באנו).

יא. ולבד מי"א ברכות הללו 'מובטח הוא שהוא בן עולם הבא'. וכדאיתא בגמרא (תענית כב.) שרבי ברוקא חוזאה שאל את אליהו הנביא זכור לטוב בהיותו בשוק הראיני מי הוא בן העולם הבא, הראה לו אליהו על שני בני אדם שהם בני העולם הבא, ניגש רבי ברוקא אליהם ושאל אותם למעשיהם, ענו לו 'אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי' [אי נמי, כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחינן ועבדינן להו שלמא - שכאשר רואים שני אנשים ניצים ויש מריבה בינותם שהם טורחים להשכין שלום ביניהם], וברש"י 'בדוחי - שמחים ומשמחים בני אדם'. ומכאן שעל ידי שהיו משמחים אנשים בדיבורים מחיי נפשות נעשו בני העולם הבא.

והנה יש שדייקו בדברי רש"י אלו מדוע האריך והוסיף תיבות 'שמחים ומשמחים בני אדם', וכי אינו מובן מעצמו שהיו משמחים 'בני אדם' - וכי 'בעלי חיים' היו משמחים, אלא, שפעמים ובשעת עצבון ורעות רוח מרגיש האדם שאינו כלל בגדר 'בן אדם' אלא בגדר איזה 'חפץ' מחפצי העולם, אמנם 'תרי בדחני' הללו היו מפיחים בהם רוח חיות חדשה - שיחשיבו עצמם בגדר 'בני אדם', וממילא שב להם הכח והרצון לעשות את המוטל עליהם בשמחה רבה. בגליון הש"ס' ציין 'עיין בתורת חיים' (סנהדרין פח: ד"ה שלחו מתם), ושם כתוב, דלכאורה קשה מהו אומרו שאלו השנים הם בני העולם הבא, הרי 'כל ישראל יש חלק לעולם הבא'. ומבאר ה'תורת חיים', וז"ל. דכל ישראל יש להם חלק לאחר שמת ונידון בחיבוט הקבר ובעונשו של גהינום, שהמיתה והעונשין מכפרין עליו ונעשה בן עולם הבא, אך זה, הוא בן עולם הבא כמות שהוא חי, כי גדול כוחה של שמחה וחדווה בפרט כשמשמח אחרים.

יב. דבר שפתיים אך למותר ש'עבודה' זו היא מצוה שבגופו..., ובל יטריח את בני ביתו בעוד שהוא עצמו עושה 'התעלמת', וד"ל. וכמסופר על הגה"צ רבי שמשון אהרן פאלאנסקי גאב"ד טעפליק זצ"ל, שפעם ראה בביהמ"ד

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

כל זכר של משהו חמין, ובקדושתו המליץ שפעולות אלו שוות לתקיעות שופר העולה קשר"ק, כי בערב פסח 'ראשי תיבות' שלהם הוא 'ק'ראצין ש'אייערין ר'יבין ק'ערין' (כולם ענין נקיון הם בשפת האדייש, לשפשא ולכבד את הבית מכל פירור של חמין) והמלאכים העולים מהם הם קשר"ק וממליצים טוב על ישראל".

ממש, וכמו שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע 'הטרחות שמורחין קודם הפסח על ידי זה שוכח האדם עסקי עצמו וכו' והוא בבחינת פושט צורה, ועי"ז ילבש צורה ויכול לקבל חיות ואור חדש לפסח' (אמרי פנחס השלם, ער"פ אות קסו)². והיה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מפליג מאד בשבחן של ישראל העמלים לבער ולגרש

אברכים השוקדים על תלמודם בהתמדה גדולה בערבי פסחים, והבין שבבית כמה מהם נצרכים לעזרתם בהכנות החג, עלה הרב על הבימה והכריז, בידי רשימת אלמנות המשוועות לעזרה בדחפיות למען צרכי החג, מי ממכם מוכן לעזור ולסייע להן. כאיש אחד ובלב אחד התאספו כולם לעזור ולסייע לאותן אלמנות. ביקש מהם הרב להתייצב לפניו בשורה ונתן בידי כל אחד פיתקא בו נכתב אדרעס (כתובת) של אחת מהמשפחות הזקוקות לעזרה, והיה כאשר פתחו את הפתקים מצאו כל אחד כתוב בפיתקא שלו מקום מגוריו - שנשלח לסייע לבני ביתו. והייתה כוונתו להוכיח להם, שלא טוב הוא המעשה שהם מוכנים ומזומנים לסייע לאחרים יותר מבני ביתם, ולא באלה חפץ לה' שהרי כתיב (ישעיה נח ז) 'ומבשרך לא תתעלם'.

וכאותו 'מעשה' באברך שהלך ברחוב, ומרחוק הבחין בבריה מבריותיו של הקב"ה 'נופל תחת משאו' כשבידיו ועל גבו נישאים חבילי חבילין של מאכל ומשתה וכלי בית, וכבר הכין את עצמו לקיים מצות פריקה, וטעינה על גבו - עכ"פ חלק מהמשאוי, אך מכיוון שנתקרב הבחין שה'נושא' הוא אחד מבני ביתו, מיד ביקש ממנו 'טובה' והעמיס עליו גם את תיק הטלית-תפילין שלו... כמי שאומר, שמצוות עשיית חסד נאמרה רק בחברים וידידים ולא אצל הקרובים אליו.

ובאמת, כמה רעה וחולה היא הנהגה זאת, להיות אכזרי כעורב על בני ביתו, לרחק את הקרובים ולקרב את הרחוקים. וכזאת מצינו באחשוורוש אשר נראה כ'בעל חסד' הגדול ביותר, בעשותו את הסעודה וציווה על משרתיו 'לעשות כרצון איש ואיש', אולם אם כלפי כל העולם היה 'וותרן' ונוח במידותיו, אך כאשר ושתי המרתה את פיו ולא עשתה רצונו - ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו עד שגזר דינה להריגה...

וכבר היה מעשה באחד ששאל את אחד מגדולי הדור בערבי פסחים, היות ונפל בדעתו 'חומרא' רבתי שצריך לנקות - לגרד ולשפשא כהוגן בין המרצפות (tiles between the) ובני הבית אינם מסכימים כל כך לקבל על עצמם 'חומרא' זאת, האם עליו לכופם על כך... אמר לו הרב אכן הידורו גדול וחשוב ראוי הוא, אך ב'חומרא' כזו אין סומכין על הנשים, אלא אתה בעצמך צריך לעשות זאת במו ידיך...

שמעתי אומרים בשם עדי ראיה שזכו להיות נוכחים במשך כמה שנים בליל הסדר אצל הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד זצ"ל גאב"ד טשעבין, בכניסתו לביתו מביהמ"ד התחיל תיכף בעריכת הסדר כמנהג ישראל, ופתח ואמר 'קדש' ותרגם בשפת האידיש את משמעותו של 'קדש' כנהוג, וכן עשה בכל שאר הסימנים, אך כשאמר הסימן של 'שלחן עורך' סתם ולא פירשו, רק אמר זימנא חדא 'שלחן עורך' מבלי לתרגמו ולפרשו, והיה הדבר למילתא דתמיהה בעיניו. בתום עריכת ה'סדר' שאלו לפשר הדבר, וזכה שגילה לו טעמו באמרו הנה בשאר הסימנים כיוונתי את הדברים לעצמי, 'קדש' שאני אעשה קידוש, וכן 'ורחץ' שאני אטול ידים וכן כולם, אך ב'שלחן עורך' אמרתי לבית יעקב אלו הנשים שיכינו את השלחן במעדנים ומטעמים לכבוד יום טוב, וכשמצווים לאחרים אין צורך לחזור ולפרש שוב, ודי באמירה רכה תחילה...

יג. וכבר העיד הרה"ק בעל ה'שומרי אמונים' זי"ע שבשנה אחת החליט בתחילת ימי ניסן ש'השנה' הוא רוצה לקבל את שפעת הקודש הבא ומתגלית בליל חג הפסח, לכן הודיע למשמשי שימעיטו ככל היכולת מלהכניס אליו את הקהל, וסגר את עצמו בכל ימי ניסן ב'הכנות גדולות' לקראת ליל הסדר, וממילא לא סייע בגופו להכנות הנדרשות, אבל, משנכנס החג ראה שמעולם לא היה לו סדר 'חלש' מבלי השגות מוחין עלאין כאותו ה'סדר'.

כי זהו עיקר דבר, דייקא 'טרדות' של ערב החג יביאו עליו אורות החג.

יד. חסידים מספרים, שהגבאים של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע רצו להחליף את השולחנות ולקנות חדשים לפסח, גער בהם הרה"ק ואמר, וואס וועט דער בארדיטשובר זאגן - מה יאמר הרה"ק מבארדיטשוב, תדעו שהרעש והקול העולה משפשוף וגירוד השולחנות עולה למעלה ומבטל כל מיני קטרוגים מלמעלה.

באר הפרשה - מצודע - שבת הגדול

בנחת²¹ ובשמחה, אבל אם נעשה ברוגז זה מ'סטרא אחרא בישא, סטרא דמסאבא' (צד אחר הרע, צד הטומאה)²², על כן צריך להשגיח וליזהר מאד שכל עבודת הקודש של נקיון הבית מחמץ תיעשה מתוך שמחה וחדוה²³ ולא חלילה מתוך כעס ועצב²⁴, רק ישיש וישמח²⁵ בזכות גדולה זו שנפלה בחלקו לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש ולקיים מצוותו²⁶. וכבר כתב ה'רוקח' (סי' רפג, הובא בבאר היטב תסט סק"א) לא יאמר כמה טורח פסח²⁷.

בדרך רמז אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בפסוק (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמך ליה (פסוק יח) 'את חג המצות תשמור', כי מילתא דשכיחא היא שבאים לידי כעס בעת ההכנות לחג הפסח וכן בחג עצמו, והרי אמרו חז"ל (שבת קה:): כל הכועס כאילו עובד ע"ז, לכן הזהירה תורה שבימים אלו יזהר ביותר שלא לעשות 'אלהי מסכה' זה הכעס²⁸, אלא בניחותא²⁹ ורוגע³⁰ ומתוך שמחה של מצוה ינקה את ביתו מכל משהו חמץ.

והסמיכו לזה מה שאמר הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו³¹ זי"ע (בוצינא דנהורא בא) לרמזו בלשון הפסוק (שמות יג ה) 'ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה', כי הנה מצינו בחודש תשרי שנאמר בו לשון 'זאת' וכדכתיב (טו ג) 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש', לעומת זאת חודש ניסן נקרא 'זהו', שנאמר 'החודש הזה לכם', ועל כך נאמר ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, ללמד צריך לעבוד בחודש ניסן כאותה עבודה שבחודש תשרי. ומכאן 'זכר לדבר' עד כמה חשוב במרומים עבודת ישראל קדושים בימי ערבי פסחים.

הפלוני בדבר בשו"ת 'מן השמים' (סימן עא) וז"ל, והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם (של איסור חמץ בפסח), וכל המאריך בדקדוקיהן מאריכין לו ימיו ושנותיו³².

'עבדו' בשמחה - להתרחק מן הכעס והרגזון
בלל גדול איתא בזה"ק (ככל הנראה הכוונה לזה"ב רסג):
שכל דבר שהוא מ'סטרא דקדושה' צריך להיעשות

טו. וכך כתב ה'קב הישר' (פרק ז) בשם ספר 'יסוד יוסף' וז"ל. ויש קבלה בידי, כל טורח שאדם מטריח עצמו לכבוד יו"ט של פסח, והוא עייף ויגע בהטורח, אזי בעסק זה הוא הורג כל המזיקים הנקראים נגעי בני אדם, עכ"ל. והיינו שעל ידי זה מגרש ומבטל כל רע מעל עצמו.

ומעתה ראה נא כמה שמחה ותענוג עלינו להביא על עצמנו בעת העסק הגדול ובטרח סביב החג ונקיון בבית ובחוף, כי 'רווחים' הרבה נשכרים בעסק וטורח זה.

טז. בעת שנסע הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בערב חג הפסח לאפות את ה'מצות מצווה' בכפר חב"ד (כשהיה דר בתל אביב), אזי מחמת השעה המאוחרת מיהרו מאד המשמשים, והורה הרה"ק לעמוד, ושמעוהו אומר 'הושע נא נפש מבהלה... הושע נא נפש מבהלה...'. ואכן הרבה צריך להיזהר בימים אלו ולשמור על ה'נפש מבהלה'...

יז. נוראות הובא משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארידטשוב זי"ע, שעל ידי ההכנות לחג הפסח יש ביד האדם להשיג מזריגת רוח הקודש, אך מדת הכעס מונעת ממנו מעלה נשגבה זו.

יח. הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע ביאר הטעם שכתב השו"ע בתחילת הלכות פסח (סי' תכ"ט ס"ב) 'אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן' (ואף 'שם הסימן' נקבע על הלכה זו), כי היסוד הראשון של כל 'הלכות הפסח' הוא שלא להלך בפנים נפולות וברוב דאגה, אלא רק מתוך שמחה.

יט. וכבר אמרו 'דבר נורא', דלכאורה אינו מובן על מה מקנטר הרשע ומתלונן - 'מה העבודה הזאת לכם', הלא פסח זמן חרותנו הוא, והכל יושבים בהסיבה כבני מלכים, ואין לך תענוג גדול מזה, ומה גרם לרשע למאוס בעת כזאת במצוות ה', הלא מסברא היה נראה יותר להתלונן בשעה שצמים ומתענים ביום הכיפורים, או בשאר קיום המצוות שאין בהן הנאת הגוף, אלא, אומרים לו לאב, אם ראית שיצא מבטנך בן רשע, עליך להתבונן היטב, שמא ענין זה גרם לו, שראה בערב חג איך כולם עומדים ומנקים את הבית בעצבון מתוך 'נערווען' (עצבים), ובמקום לשמוח בקיום מצות מלך מלכי המלכים מתרגזים ובאים לידי כעס ולכלל טעות, זה גורם לו למאוס בעבודת ה' ויצא שכרם בהפסדם ח"ו (ואף שאין אתנו יודע עד מה, מדוע יש לפלוני בן חכם ופלוני הבן כביכול רשע, אבל ללמדנו בינה בזהירות ההנהגה, לשמוח ולשמח סביב המצוות).

כ. דבר נפלא שמעתי מחכם אחד שליט"א לרמזו בלשון 'חגים וזמנים לששון', כי הנה 'חג' הוא מלשון עיגול וסיבוב כידוע [ומלשון 'ובמחוגה יתראהו' (ישעיה מד יג) ופירש רש"י, אם בא לעשות בו ציורים עגולים מסבב אותו במחוגה], ורמז יש בדבר, גם כשה'זמנים' הם 'מסובבים' ומעורבבים (פארדרייטע צייטן), והוא בבחי' 'יחוגו וינועו

כשיכור' (תהלים קז כז), ראשו סחרחר ומסובב מרוב טרדות היום וה'סיבובים' ברחובות עיר לצורך המועד... עדיין תהא בששון ובשמחה...

כא. בדרך צחות אמרו, דהנה אמרו חז"ל (ר"ה טז). 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן, ובתוס' (ד"ה כדי) הביא בשם הירושלמי 'כשהוא שומע את קול השופר - פעם ראשונה הינו בהול ולא בהול, וכששומע בשנית נבהל עד מאד באומרו ודאי זהו ה'שופר' הידוע של תקע בשופר גדול ובא זמני להכלות, ומתערבב ואין לו פנאי לקטרג', על דרך זה ייאמר לענייננו לגבי עבודות הנקיון שהם בבחי' 'תשר"ק' וכנ"ל, שבפעם הראשונה בה 'תוקעים' ומנקים נבהל השטן ועדיין אינו נבהל לגמרי, אכן אם חוזרים ותוקעים - בעת אשר אחד מהתינוקות (או מהגדולים...) הכניס חמץ למקום הבדוק והנקי, וחוזר ומנקה ביישוב הדעת בלא כעס, אזי השטן נבהל לגמרי לנוכח מדרגתו של איש הלזה שכה כובש את יצרו ועושה רצון ה' מתוך שמחה ושלווה.

עוד אמרו, שהרי כל הטעם שתוקעים 'תשר"ק' (תשר"ת, תש"ת ותר"ת) בראש השנה הוא כדי לצאת כל הדעות והמנהגים שהיו בכלל ישראל ולהפיס דעת כולם, אם כן גם עבודת התשר"ק בערב פסח צריכה להיות בשלום ובשלווה... ושכל ה'דעות' ימצאו מנוח לנפשם...

כב. וכלפי אלו המתלוננים על 'קושי השעבוד' בערבי פסחים יסופר בזאת, כי פעם נכנס הגה"ח רבי נטע ציינווירט צ"ל לביהמ"ד בימים שקודם הפסח, ופתח ואמר לסובביו 'מנהג אבותינו בידינו לעשות יום תפלה ותענית על כל צרה שלא תבוא, וכיוון שנתרגשה צרה לפתחנו - ו'ערב פסח' שמה, אם כן מן הראוי להכריז על יום תפילה... כמובן שבדבריו אלו הרגיע את הרוחות הסוערות, והבינו הכל דאדרבה יש לשמוח ולשבח להקב"ה על הזכות שנפלה בחלקנו, ובנים אנחנו לה' אלוקינו וזוכים לעשות רצונו.

כג. ידוע בשם החיד"א לרמזו בסמני הסדר קדש ורחץ הרוצה לקדש ולרחוץ את עצמו כרפ"ס ר"ת כ"לל ר'אשון פ"ה ס'גור יחץ מגיד - מה שאתה חייב להגיד תחצה לחצי ותרויח ע"י זה שמוציא מצה שתוציא את כל המריבות מתוך ביתך, שהרי מרור כורך - כל מחלוקות כרוכות במרור לשני הצדדים, והשכר שולחן עורך - מזוני, כי מצפון - מצפון זהב יאתה, בוך הלל נרצה שתוכל לברך להודות ולהלל לבורא עולם ולהיות מרוצה לפניו. כד. אמרו בדרך צחות, אין צורך 'להדר' להיות ב'לחץ' ובנערווען, כי כבר אנו שרויים בלחץ עד למעלה ראש... וכבר יצאנו ידי חובת 'הידור' זה...

כה. ואף אם אירע 'תקלה' אל 'ישבור את הכלים'... אלא ישמור על שלוות נפשו, על ידי שיאמין כי כל מה שאירע לו הכל הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת.

ו'נצייר' את הדברים, במי שהיה צריך לכמה מנות 'בשר ודגים' לקראת היו"ט המשמש ובא, ולא מצאם בחנות הסמוכה לביתו, וגם לא בחנויות הרחוקות קמעא, רק בפאתי העיר מצא, ובעזה"ש"ת קנה כמות גדולה של 'בשר ודגים' לכבוד שבת קודש, ואך בקושי שירך רגליו כשמשאו בידו בחום היום, ובבואו לביתו הוברר בידו ש'חבילה' זאת איננה שלו, כי את שלו שכח בחנות, ועתה עליו לחזור את כל הדרך בחום היום להחזיר את אשר בידו ולקחת את שלו, וכולו נרגז ומאבד עשתונותיו... אוי לו למי שמעז להתקרב בשעה זו לד' אמותיו... עתה בן אדם, עמוד וחשוב נא, אילו היה אליהו הנביא נגלה אליך, ומבקשך גש לחנות פלונית תן להם חבילה זו וקח משם חבילה פלונית הרי היה מתמלא שמחה, כמה היה מודה ומשבח ועל כל פסיעה ופסיעה שהוא זוכה לקיים הוראתו של אליהו הנביא, מעתה ק"ו שצריך לשמוח שמקיים את רצון הבורא ית"ש בכבודו ובעצמו ששילחו בשנית אל החנות, ודייקא בחום היום לחנות המרוחקת, כי בזה הוא יותר מהדר בקיום שליחותו של הקב"ה.

הגאון רבי משולם איגרא צ"ל היה מחמיר שלא לאכול מצות זולת הכזיתים שחייב האדם לאכול מן התורה בליל הסדר (יש 'יחידים' המקפידים על כך- בחששם לחימוץ במצות, כי אם אין משגיחים עליהן כהוגן בעת האפיה קרובות הן מאד לבוא לידי חימוץ), והיה משגיח מאד על אותן מצות שאכל בליל הסדר למצוות היום, כשהוא עצמו עומד על גבי עושי המלאכה שיתעסקו בעבודת הקודש כתיקונה, ומשעת קצירה עד אחר אפיה היה בוחן ובודק שיהיה הכל בתכלית השלימות בכל פרטיה ודקדוקיה.

שנה אחת בערב פסח אחר חצות היום רעבו ילדיו לאכול, ולא מצאה המשרתת מאכל כדי שביעה להשקיט בו רעבונום (כי כבר שרפו את החמץ), לפי תומה ראתה את ה'מצות' ונתנה אותן לילדים, משהבחינה בכך הרבנית נבהלה מאד, שהרי ידעה כמה יגיעות טרח הרב לאפות את המצות כהלכתן, ומהיכן ישיגו כעת מצות מהודרות כאלו, ומתוך שחששה ופחדה מקפידת בעלה החליטה לברוח מן הבית ולחזור רק לאחר שישב מבית הכנסת, וכך עשתה,

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

וכבר כתב בספה"ק 'פלא יועץ' (סוף ערך גלות), כי מה שמגדיר את בעה"ב ממקומו בערבי פסחים וצריך לישב בין תנור לכירים מכפר בגלות כי מה לי בולו מה לי מקצתו. ובלבד שיכוין לשם כך וליקבלנהו באהבה רבה¹². עיי"ש.

דבר נורא כתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בספרו 'דרך פיקודיך' (מצוה יג אות ה) 'אפשר מדרבנן, יש להחמיר באכילת הפסח שלא להאכילו למי שאמרו רז"ל שהוא כאילו עובר ע"ז, כגון כל הכועס

זהנה כתיב ב'פסח מצרים' (שמות יב כא) 'משכו וקחו לכם צאן וגו', ודרשו חז"ל (שמו"ר טו ב) 'משכו ידיכם מע"ז, וגם לדורות עולם ייאמר בזאת משכו

אולם כאשר חזרה הביתה קיבלה בעלה הרב במאור פנים, הבינה האשה שאינו יודע מאומה מן המאורע, לכן פרצה בבכי וסיפרה על המצות שנאכלו בטעות על ידי הילדים, מששמע כן הגאון השיב בפשטות ובניחותא, 'מה לך כי תבכי, וכי אין בבית מצות אחרות'.

הרה"ק מסאטמאר זי"ע היה מספר מעשה זה בהתפעלות, והיה מוסיף ואומר, שעיקר החידוש הוא ה'פשטות' שהיתה בתשובתו, כי ברוב אמונתו בהשי"ת בתכלית השלימות, לא עלה בדעתו כלל לכעוס ולהתרעם, לא על הילדים ולא על המשרתת ואף לא על זוגתו שאולי לא הצניעה את המצות בשמירה מעולה, שהרי על האדם לעשות רצון קונו, ואם הכי איתרמי ליה שהאכילו את הילדים במצות אלו בוודאי שכך היה צריך להיות, הרי כך היה רצון ה' - שיקיים מצוות הלילה במצות אחרות, וממילא לא היה לו קפידה כלל, ולא ראה שום מקום ופתח שיגרום לו לכעס. מעשה ב'מלמד' בן דורנו, שיצא ביום מן הימים בערבי פסחים' מתוך כיתתו באמצע השיעור, התקשר לבני ביתו ושאלם האם כבר השליכו את ה'בגדים' הישנים מהבית אל האשפה ברחובה של עיר, ומשנענה שאכן השליכו לאשפה, שאל שוב, האם יש אפשרות להחזירם מאשפתות, ויאמרו לו בני הבית כי כבר הלכו להם אוספי האשפה ואי אפשר לחזר אחר הבגדים, כשמוע המלמד כי כן שב אל תלמידיו והמשיך באמירת השיעור כאילו לא היה. לאחר השיעור פגע בו המנהל ושאלו מדוע יצא בעיצומו של שיעור לדבר עם בני ביתו דברים של מה בכך - לברר אודות ה'בגדים' אם השליכום לאשפה אם לאו. ויען המלמד ויאמר, הנה עומד אני לקראת נישואי אחד מצאצאי ומכיוון שלרש אין כל - על כן לויתי סכום אדיר מגמ"ח לצרכי החתונה, והנחתיו למשמרת באחד מכיסי בגדי הישנים - במקום שאין היד שולטת בו, היום באמצע השיעור נזכרתי שאמרו לי ב"ב שהיום יזרקו כל ה'שמאטעס' לאשפה, לכן יצאתי מיד לבקשם שיוציאו את המעות מכיסי הבגד...

נתפעם המנהל ושאל את המלמד, ואיככה היה בכך שלוות הנפש וכח הסבל לסבול את הבשורה הקשה על איבוד הדמים, ולחזור מיד לפני התלמידים להמשיך ה'שיעור' כאילו לא אירע דבר, ענהו המלמד, הנה אנכי מתלמידיו של המשגיח הגה"צ רבי גד"ל אייזנער זצ"ל והוא השריש בנו, 'עיקר ירידת האדם לעולם הזה הוא למען יעמוד בנסיון ברגעים הקשים הללו' - בכדי שיתחזק אז באמונה שהכל הוא בהשגחתו העליונה של הקב"ה, ואם לא עבור רגעים הללו לשם מה ירדנו לעולם הזה.

כו. ומעניין לעניין באותו עניין, ידוע מאמר העולם ליתן טעם לשבח מדוע נקראת השבת שקודם חג הפסח בשם 'שבת הגדול', כי מדרך העולם שאין סועדים בשבת זו את סעודות השבת במקום שרגילים לאכול שם מדי שבת בשבתו, כי כבר הכינו את המקום לכבוד פסח ופינו משם את כל החמץ, והיינו שהשבת מוותרת משלה עבור הפסח, ואין לך גדול כמי שמוותר משל עצמו לרעהו..., והיא גופא הכנה דרבה לקראת חג הפסח.

אימרה נפלאה שמעתי מאחד מגדולי האדמו"רים שליט"א שהנה כתב ה'חק יעקב' שהמצה האמצעית שבה מקיימין את מנהג ה'יחץ' תהא גדולה משאר המצות, ורמז יש בדבר שה'שובר' עצמו הוא הגדול ביותר.

הוסיפו על כך לבאר הטעם שמצפינים ומחביאים את ה'חצי' הגדול, כי הנה צריך להוציא מה'קערה' ומהשולחן חצי מצה בכדי לקיים מנהג 'יחץ' ו'צפון', ואילו החצי השני זוכה להיות מונח על שולחן מלכים... נמצא שאותו 'חצי' שהוציאו הוא 'מפסיד'... וזאת באו ללמדנו כי זה ה'מוותר' הוא הגדול ולו משפט הבכורה...

כז. ביותר צריך זהירות יתירה שלא 'לשפוך' חמתו וכעסו על בני ביתו... אלא אדרבה יש להרבות ב'ימין מקרבת' וכהכנה לקראת מצוות 'והגדת לבנך', וכשם שהכל מהדרים ומחזרים אחר מצות מהודרות, וכן בימים שקודם

שאור שבועה - עקירת היצר הנרמז בחמץ

כתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ג תקע"ז ד"ה תשובה שניה) שעל פי דרך הפשט אי אפשר להסביר מדוע החמירה תורה כל כך באיסור חמץ דאסור במשהו ואסור בהנאה, (וכיוצא בחומרות אלו שלא מצינו בשום איסור), ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח 'רמז' ליצר הרע והוא שאור שבועה^ב, ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו

כאילו עובר ע"ז (שבת קה:), וביותר כל המשבר כלי בחמתו יהיה בעיניך כאילו עובר ע"ז. ולדידן, שאין לנו 'קרבתן פסח' מכל מקום מאד מאד יש לנו להתרחק משמץ כעם בימים אלו, שהרי מהרה יבנה בית המקדש וכי יש בינינו אי מי הרוצה שלא לזכות להימנות עם בני החבורה על קרבן הפסח, ואף כהיום הזה יש מקום לחשוש (עפ"י דבריו באות ג) דאפשר שאף 'אפיקומן' אסור להאכילו, שהרי הוא בא זכר ל'קרבתן פסח', והדברים מבהילים.

חג הסוכות הכל עסוקים בקישוט הסוכה להדר במצוות זה קלי ואנוהו, כך צריך בימים אלו להכין את ה'חפצא דמצוה' של 'והגדת לבנך' - אלו הבנים והבנות אשר חננו ה', על ידי שירבה עליהם אהבה וחיבה, עד שירצו לשמוע ממנו את סיפור יציאת מצרים.

וזאת למדנו מדברי 'בעל הטורים' על הפסוק (שמות י ב) 'ולמען תספר באזני בנך וכן בנך' - 'עד כאן רחמי האב על הבן', ולכאורה מה עניין זה לזה, אלא שצורת סיפור יציאת מצרים הוא מתוך אהבה וחיבה, ומאחר שרחמי האב הם עד ג' דורות על כן המצוה היא לספר באזני בנו ובן בנו ותו לא, וממילא עלינו להרבות בחיבה לקיים את המצוה בהידור רב...

כת. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דקדק פעם בלשון המשנה (פסחים ב.) 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר', ולכאורה אינו מובן מאי דקאמר 'בודקין את החמץ' והלא בודקין את הבית מן החמץ שבו, ונשאר המהרי" בקושיא.

בין השומעים היה גם בנו המהרי"ד זי"ע, שלימים חזר על קושיית אביו, ופתח ליישב את הקושיא במשל, למה הדבר דומה, לשני סוחרים שנסעו ליריד למכור סחורתם, והצליח ה' דרכם שבזמן קצר מכרו את הכל, ובשמחה הכינו את צעדיהם לחזור לביתם מוקדם יותר ממה שחשבו תחילה, כיון שכן החליטו לחזור רגלי, ויצאו לדרך, לאחר כמה שעות רצו לנוח מעט מעמל הדרך לתת תנומה לעפעפיהם, אך חששו לשלום צרור המעות, כיוון שלא ידעו היכן להחביא את צרור כספם, הביטו כה וכה, ויראו כי אין איש, כי אם עדר של פרות רועות באפר, על כן השכיבו עצמם על הזרעים, ואת צרור הכסף תלו על אחד העצים.

אך סוחרים אלו לא ידעו ולא הבינו שפרות אינן רועות לבדן בשדה מרעה, ויש כאן איזה רועה המנהיג את עדרו, והוא אכן ראה איך שהם תולים את המעות על העץ, המתין הלה עד שנרדמו השנים, מיהר אל העץ - ונטל את כל הכסף לעצמו, אך חכך בדעתו כדת מה לעשות - אם יברח עם הפרות הרי הפרות מקימים קול רעש גדול בדרך הילוכם ויתעוררו הסוחרים משנתם ויתפסוהו בקלקלתו, ולא ידעו אם יברח בלי הפרות הרי בעל הפרות יקיים בו 'פסק', על כן מילא את התרמיל בגללים של הפרות תחת הכסף - כדי שלא ירגישו הסוחרים בקחתם את התרמיל המעות - כי ריק הוא, והשכיב עצמו במקום אשר שכב עד עתה, ואכן תחבולתו הצליחה, כאשר התעוררו הסוחרים משנתם שמחו בראותם את תרמילם 'מלא' תלוי על העץ והמשיכו בדרכם בשמחה, אולם כאשר פתחו את התרמיל חשכו עיניהם בראותם כי מלא הוא בגללים במקום הכסף, והביטו זה על זה בתדהמה ותמהו 'איך יתכן שהפרות הגיעו לראש האילן ונטלו את צרור הכסף ומילאו אותו גללים...' ובסכלותם אמרו, נו, וכי אפשר לנו לילך אל הרב לדון 'דין תורה' עם הפרות... ובכך סיים מהרי"ד את דבריו, כאשר הקהל משחק על טפשותם של הסוחרים, ולא הבינו כלל מה בין עובדא זו לקושיית מהרי"ד מבעלזא זי"ע.

בכל אותו זמן עמד בנו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע מן הצד והקשיב בכובד ראש לדברי אביו, ובתום דבריו התחיל כל גופו לרעוד מרוב פחד, ולשאלת החסידים הסביר באימה, שדברים עמוקים וטמירים גזו אביו בהאי עובדא, דהנה הסוחרים נשארו בקושיא מחמת טיפשותם, ואם היה להם קצת שכל בקדקדם היו מהפכים את הקושיות לתירוצים, דהנה דווקא מחמת שהוקשה להם - האיך יתכן שהפרות עלו על העץ ליטול צרור כסף, היו צריכים להסיק שוודאי היה שם רועה שהוא אשר עלה על העץ לגזול את כספם.

והנמשל, האדם ירד לעוה"ז עם תרמיל - זה הלב, ועליו למלאותו באבנים טובות ומרגליות על ידי קיום התורה ומצוות, אולם לפעמים נרדם האדם על משמרתו דומיא דהסוחרים שנתנו תנומה לעפעפיהם, ובשעה זו מרוקן

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

שבריבוי תורה ומצוות 'בודק' את היצר הרע ומגרשו. ו'ביטול בלב' היינו 'מיט איין שטיקעלע הארץ' - עם נתינת לבו לאביו שבשמים. ו'שריפת חמץ' מרמו על אש התלהבות בעבודת השי"ת שעי"ז 'שורף' ומבער כל חלקי הרע שבקרבו.

מחיצה עשרה - לעשות מחיצה גדר וסייג

בכלל ההרחקות מה'חמץ' ומהיצר הרע שלא יראה ולא ימצא אפילו במשהו - הוא עשיית גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה, וכמו שהחמירו ב'חמץ' אף בדברים שאינם איסור ממש מעיקר הדין 'משום חומרא דחמץ', ואף צריך לעשות 'מחיצה' בינו לבין חמצו של נכרי, כך צריך לעשות 'מחיצות' של ברזל בינו לבין העבירה.

בכל מחבואות מחשבותיו¹, ואפילו כל שהוא לא בטיל, והוא אמת ונכון².

והבי נמי אמרו בגמרא (ברכות יז.) 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות', ופירש רש"י 'ומי מעכב - שאין אנו עושים רצונך, שאור שבעיסה - יצר הרע שבלבבנו, המחמיצנו, ולכן החמירו כל כך באיסור חמץ כדי להרחיק את האדם מן העבירה, שלא תהיה לו שום שייכות עם הסטרא אחרא.

הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לער"פ) מבאר דיני בדיקת חמץ וביעורו על דרך העבודה שהחמץ מרמו על היצר הרע, כי אור לארבעה עשר בודקים את ה'חמץ' לאור הנר - היינו נר מצוה ותורה אור, כלומר

היצה"ר את לב האדם מכל הרכוש שצבר בתרמילו, ומכניס תחתם גללים - עוונות ותאוות רעות רח"ל, אמנם בהגיע זמנים טובים מתעורר האדם משנתו ובודק את לבו, והוא נדהם למצוא שם 'גללים', אך במקום לבחון מאין מקורם של הגללים כדי להוציאם ולהחזיר לעצמו את רכושו הרי הוא מתייאש ומשלים עם מצבו השפל, אולם, המשכיל מבין שהקושיות הן עצמן התירוצים, ויסיק שהיצר הרע הוא המכשיל את האדם בעת תרדמתו, כמאמר החכם ב'חובות הלבבות' (שער יחוד המעשה פרק ה) 'אתה ישן והוא ער לך', והוא אשר גזל ממנו את כל אוצרותיו, וימהר לרדוף אחריו ויתבע ממנו את רכושו ויעמוד על המשמר מכאן ולהבא שלא ירדם שנית, ולכן בזמנים טובים של אור לארבעה עשר 'בודקין את החמץ' ולא את הבית, כי עליו לחקור אחר שורש הדברים, מה מקור ושורש של החמץ, באיזה דרך מצא היצר פירצה למלאותו בכל אלו הגללים, ולהחזיר את האבידה היקרה זו הנשמה הטהורה של כל יהודי.

כט. רמז לדבר נתן הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע במה שנפסק בשו"ע (סי' תלב ס"ב) 'אין בודקין וכו' אלא בנר של שעוה', שהרי ה'שעוה' עשויה מדבש דבורים, וכבר מצינו בפוסקים על כוחו של 'דבש' להפך טהור לטמא, שאם נפלו בעלי חיים לתוך הדבש הרי הם מותרים באכילה, ומשום כך בודקים בנר של שעוה לרמז על 'בדיקת חמץ' שתכליתה 'לגרש את היצר' ולהפך את הטמא לטהור.

ל. כתב הרמ"א (סימן תלב סעיף ב) 'ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה', ונתחבטו הפוסקים איך תועיל עצה זו להציל את הבודק מברכה לבטלה, והלא אין זה כי אם הערמה בעלמא, שהרי כל הבית נקי מחמץ, ואילו אותם פתיתים אינו 'בודקם' - שהרי הוא עצמו הניחם במקומות הידועים לו. והשיב הגאון מטשעבין זצ"ל בשם צדיק נסתר שהתגורר בווארשא [לפרנסתו עסק בתיקון שעונים, וכאשר שמע אודותיו גאב"ד טשעבין שבר את שעונו והלך לתקנו אצלו כדי שיזכה להתברך מפיו, אך כאשר הגיע אליו הבין הצדיק את כוונת בואו, וסירב לברכו, באמרו שאיש פשוט הוא, בלית ברירה ביקש ממנו שיאמר לו דבר חידוש, ולבקשה זאת לא סירב, ואמר לפניו תירוץ זה], דהנה מצוות בדיקת חמץ היא לאור הנר, וילפינן ליה בפסחים (דף ז:) בגזירה שוה מכמה פסוקים, וחדא מינייהו הוא הכתוב אצל עבדי יוסף ש'חיפשו' את הגביע אשר הם עצמם הכניסו לבין אמתחותיהם של השבטים, ואעפ"י שידעו מקום המצאו של הגביע נאמר שם (בראשית מד יב) 'ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא', אלא מכאן, שאף חיפוש כזה שמיה 'בדיקה', ושייך שפיר לברך על בדיקה זו, ודפח"ח.

ממאמר זה למד הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, דהנה פעמים יתלונן האדם - מה אעשה, והקב"ה הכניס בקרבי יצר הרע גדול וקשה כ"כ, לזה אמרינן ליה, אכן הקב"ה הכניסו, אך המטרה הייתה כדי שתבוא ותוציאנו ותגרשו מעמך, ובידך כוח וגבורה להוציאנו, דומיא דפתיתי חמץ שהוכנסו לשם בכונה תחילה בכדי שיבערום ויוציאו מן הבית.

בדרך זה ביארו צדיקים וגאונים טעם מנהג הנחת ה'ביצה' בקערה, שהנה מדרך התרנגולת שאינה מטילה את הביצה רק לאחר שעלה עליה ה'קרום', אך כל זמן שלא גדלה הקליפה אוי הביצה מחוברת ומעורה במעי התרנגולת, כך הקב"ה הוציא את ישראל 'גוי מקרב גוי' כי אף שהיו 'בקרוב גוי' אך היתה 'קליפה' שהפרידה ביניהם, שהיו 'מצוינים' שם ולא שינו שמם ולשונם ולבושם ושמרו על גדרים בינם לבין המצריים. ומשום כך מניחים את הביצה, להודיע בזאת ש'החפץ בגאולה' עליו להיות מוקף במחיצות להבדיל בינו לבין הגויים ואז אז יהיה ראוי לגאולה.

לטהר עצמו קודם הרגל - טהרת הגוף והנפש כהכנה לזכות לקדושת הרגל

אמרו חז"ל (ר"ה טו:) 'חייב אדם לטהר את עצמו ברגל', וכלומר שצריך לטהר עצמו קודם הרגל, ואם כי בעוה"ר אין אנחנו יכולים לעלות ולראות בבית מקדשנו ואין אנו זוכים להקריב קרבנות הרגל, אך עדיין מכל מקום שומה עלינו גם בזמן הזה 'לטהר' את הגוף והנפש מכל סיג ופגם לב, כהכנה דרבה לקראת היו"ט הקדוש

והיא שעמדה לאבותינו ולנו לא, שרק בגלל ההבדלה בין ישראל למצרים בתוספת 'חומרות' גדרים וסייגים יצאנו ממצרים לחרות עולם. וכה ביאר ה'פלא יועץ' בספרו 'אלף המגן' (בשלה, על הגש"פ) בשאלת הרשע 'מה העבודה הזאת לכם', שהוא שואל וטוען, דייכם במה שאסרה תורה, אבל מה העבודה הזאת לכם - שאתם מוסיפים בכל יום תורה חדשה ומרכיבים גדרים וסייגים, ועל זה נאמר 'לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר', כי אם אינו שומר את הגדרים בזה סופו לכפור גם 'בעיקר' - בציווי התורה המפורשים. 'ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל', כי כל יציאת מצרים היתה 'לקחת לו גוי מקרב גוי' כעובר במעי בהמה שהיו משוקעים בטומאת מצרים, ואף מידת הדין קטרגה עליהם הללו והללו וכו', אלא שהקב"ה 'נושא פנים' לישראל, והטעם מבואר בגמ' (ברכות כ:) כי הם מחמירים על עצמם לברך מכזית ומכביצה ואף שלא נצטוו בברכת המזון אלא רק כשאכלו כדי שיעור שביעה, והרי שרק בזכות החומרות והתוספות על דברי תורה נגאלנו, וא"כ 'הרשע' שאינו חפץ בחומרות אילו היה שם לא היה נגאל.

לא. הרה"ק ר' שמעון שלום מאמשינוב זי"ע הגיע לבקר בחוה"מ פסח את הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ובתוך הדברים אמר לו בשם זקנו הרה"ק מווארקע זי"ע על הא דאיתא בהגדה קודם 'והיא שעמדה' שמכסים המצות ומגביהים הכוס ואומרים והיא שעמדה, שהנה המצות הם חיובם בלילה הזה מדאורייתא, לעומת זאת ארבעה כוסות הם רק מתקנת חכמים, ובא לרמז בזה כי אנו מגביהים את הכוס שחיובה מדרבנן ו'מסלקים' את המצות שהם מן התורה, ואומרים והיא שעמדה להורות כי רק קיום תקנות חז"ל הם שעמדו לאבותינו ולנו להחזיק מעמד בדרך התורה, וכל הגדרים והסייגים הם ה'שומרים' עלינו שנוכל לקיים את מצוות ה'. ונתלהב המהרי"ד וציווה לבנו מהר"ם מבילגורייתא זי"ע לרשום את הדברים לזכרון כשהוא מוסיף לומר שמותר לכתוב זאת אפילו בחול המועד מפני 'דבר האבד'...

הסמיק לזה כ"ק אדמו"ר מסיקוורא שליט"א דבר פלא שאומרים בשם הרה"ק החתם סופר זי"ע לבאר הטעם ששלטה ההשכלה הארורה בבערלין ביותר, כי שם זלזלו במנהגי ישראל... (הובא בהגדה של פסח נתיבות הקודש - סיקוורא עמ' רכב).

לב. כבר מילתנו אמורה ש'אין טהרה כתורה', והיא 'מכשרת' את האדם מכל בליעת איסור (אוה"ח הק' בראשון לציון משלי ב א), וממילא מעיקרי הטהרה שקודם הרגל הוא בלימוד התורה, ופשיטא ואין צריך לומר שלא יחסר אפילו יום אחד מ'קביעת עיתים' מחמת טרדות ערבי פסחים, ואפילו אם הוא עסוק ביותר. וכמו שביארו האחרונים בעניין 'קביעת עיתים לתורה', שהוא על דרך שמצינו בגמ' (ר"ה כו:) קבען פלניא, והוא מלשון גזל, (כדכתיב מלאכי ג ח, 'היקבע אדם אלוקים'), וכלומר שאף מי שטרוד ביותר בעסקיו צריך לגזול מסדר יומו ולייחד זמן ועת ללימוד התורה (עי' בשע"ת סי' קנו סק"ב בשם בעל ההפלאה). וכבר אמר הרה"ק מסקולען זי"ע אודות 'בין הזמנים', וכי יש לך אדם אשר יחדל מאכילתו במשך חודש ימים... אם כן היאך ניתן להפסיק מלימוד התורה אשר 'היא חיינו ואורך ימינו'... וכל הפורש ממנה כפורש מן החיים...

עד כאן הדברים אמורים כלפי אותם הטרודים ב'הכנות' לחג הבעל"ט, אכן מי שעיתותיו בידו ודאי שעליו להרבות בלימוד התורה, ואדרבה עתה שעת הכושר להצלחה בתורה, כידוע מפי ספרים וסופרים שיש סייעתא דשמיא ביותר

באר הפרשה - מצודע - שבת הגדול

מותרות, ולא שיהיה חקוק בו מראות אסורות רח"ל, ואילו מי שמפקיר את עיניו ח"ו היאך יוכל לראות ולהראות באותם עינים שחטא בהם והרי אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו' (ב"מ ג.)...

הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקו' חדשים ד"ה מצות תאכל, בסו"ד) פירש במה שנאמר (ו ט) 'מצות תאכל במקום קדוש', שיכין את עצמו קודם פסח לקדש את פיו שהוא המקום שמכניס שם המצה - להיותו 'מקום קדוש', ויאכל את המצה בקדושה ל', ומקודם ההג' יקדש את מוצא שפתיו שלא יתערב בו לשון הרע ושאר דיבורים אסורים ל', ויהיו כל דיבוריו לשם שמים, ובכלל זה נמו להשגיח במשנה זהירות על הנכנס לתוך פיו, ואז 'מצות תאכל במקום קדוש'.

פסח נאכל בחבורה - תיקון ענייני בין אדם לחברו וריבוי צדקה וחסד

עוד רמזו צדיקי הדורות שבכלל 'החמין' שנצטוונו לבערו מן העולם, הוא ה'חמין' השוכן בלב האדם

הבעל"ט כדי שתוכל קדושת ההג' לשכון בתוכנו ל'. וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (פסח ד"ה כל שלא) דהנה חז"ל פירשו (חגיגה ב.) במה שנאמר (שמות כג יז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה', שהיו עולים לרגל להראות לפני ה' - שהקב"ה היה מביט עליהם ורואה אותם, וכדרך שבא [הקב"ה] לראות [את האדם] כך בא לראות [שכביכול איש יהודי רואה] את הקב"ה, וזהו שתכלית העלייה לרגל' היא כדי לראות ולהתראות עם הקב"ה ולהתקרב אליו ביותר, ועניין זה הוא נצחי ושייך גם לדורות עולם, ומעתה היאך יוכל 'להתראות' עם הקב"ה כשאינו מטהר עצמו ל'. ... אלא מעבודת הימים הק' של 'ערבי פסחים' לעשות בעצמו 'הגעלת כלים', בטהרת כל חושיו, בשמירת המחשבות והעיניים ל' והפה ל'.

נוראות אמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (הובא בבית אברהם שבועות ד"ה למחזי) שהנה מכל דבר שהאדם רואה נשאר רושם חקוק בעיניו מאותו ראייה, ועל כך נאמר 'ראה כל זכורך' - ש'יראה בעיניו רק ראיות

למי שלומד בשעה שאין רבים הלומדים עתה. ומסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שכשהיה מתקשה בסוגיא בה עסק ולא מצא תירוץ הגון ליישב כל חמירא, היה מניח את הסוגיא ללמוד בה בער"ש אחר חצות, באומרו שבאותו זמן מתמעטים הלומדים בעיסוקיהם לקראת שב"ק, ועתה הוא שעת הכושר לזכות להבין ולהשכיל. לג. פעם שאל הרה"ק מקאברין זי"ע בערב חג הפסח את אחד החסידים האם כבר יש לו אתרוג לכבוד החג, תמה הלה ושאל, מה ענין אתרוג לחג הפסח... אמר לו הרבי, 'אתרוג - דא ליבא' (תיקו"ז כט.), ובזה פסח וסוכות שווים שצריך להכין את הלב לקראת היום טוב (בית אברהם סוכות ד"ה האתרוג).

לד. מסופר על בן אחיו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שהיה מקורב אליו ביותר, שנה אחת קודם הפסח שלח אגרת אל דודו הרה"ק בה כתב שב"ה יש לו בשר ודגים מצות ויין לפסח, ולא חסר לו אלא 'פסח' לפסח, ע"כ מבקש שישלח לו 'פסח אויף פסח' ('פסח' לפסח), החזיר לו הרה"ק כיצד אוכל להכניס את ה'פסח' בתוכני שק של חמץ... ודי לחכימא ברמיזא שצריך להכשיר עצמו כדת וכדין ורק אז יוכל להיכנס בו אור היו"ט. לה. כך אמרו חז"ל (מס' דרך ארץ זוטא פ"א ה"ד) אל תכשל בעיניך, אין מכשול אלא בעיניים. עוד אמרו (שם פ"ט ה"י) 'אבא איסי בן יוחנן משום שמואל הקטן אומר, העוה"ז דומה לגלגל עינו של אדם, לבן שבו זה אוקיינוס שמקיף את העולם, שחור שבו זהו העולם, קומט שבשחור זהו ירושלים, פרצוף שבקומט זהו בית המקדש שיבנה במהרה בימינו ובימי כל ישראל אמין', ופירש ב'בנין יהושע' (שם) מה שדימו עולם הזה לעינו של אדם, וז"ל, כמו שבידו ובכוחו לגלגל עינו, כך בכוחו של אדם להנהיג כולי עלמא בזכותו, כמו שנאמר וצדיק יסוד עולם, עכ"ל, והיינו, שהשומר עיניו בקדושה יכול 'להנהיג' את העולם בזכותו...

לו. הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע היה מרמז בנוסח שאנו אומרים ב'חד גדיא' דזבין אבא - כיצד יש ביד האדם לקנות כביכול את אביו שבשמים בתרי זוזי - בשמירתו על האברים אלו העין והפה, כלומר שיזיז עצמו וישמור עליהם בשמירה כפולה ומכופלת.

לז. ועל כך בכה פעם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע בדרשת 'שבת הגדול', שרבים שואלים אותו כיצד מכשירים כלים שונים, ואין דורש ואין מבקש להכשיר את הפה כדי שיוכל לאכול בו את המצה בקדושה ובטהרה.

לח. רמז לכך נתן הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריוקא זי"ע בסימני הסדר 'כרפס', שהוא ר"ת כ"ל ר'אשון פ"ה ס'גור, היינו אם האדם חפץ ומשתוקק לזכות לקדש ורחץ' - להתקדש ולהתרחץ מזוהמת עונותיו, אזי העצה היעוצה

ואבן זה כלל גדול בתורה, שגם בעת שהוא עוסק בחפצי שמים ישגיח מאד בכבוד הזולת^ט שלא לפגוע בכבודו חלילה, 'והעולם אין נוהרין בזה', ואוי להם לבריות שעל ידי חוסר תשומת לב יפגמו בקיום המצוה שתיחשב חלילה כמצוה הבאה בעבירה ח"ו^י. ואדרבה ממצוות הימים האלו הוא ריבוי עשיית צדקה וחסד.

בתיב (שמות יג ו-ז), 'שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לה', מצות יאכל את שבעת הימים' וגו', והקשה הגר"א ז"ע (קול אליהו בא) א. מפני מה כפל הכתוב בציווי שבעת ימים תאכל מצות ומצות יאכל את שבעת הימים. ב. מדוע שינה הכתוב בלשונו

בפרט בעניינים שבין אדם לחברו, כדברי הרה"ק העבודת ישראל ז"ע (בסוד לשבת הגדול) על המשנה (פסחים מח:): 'איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערותיו', וכך נפסק בשו"ע (סימן תנ"ט סעיף ב) 'מצוה שהכסיפו פניו הוא חמץ', וכתב המג"א (שם סק"ה) 'אבל העולם אין נוהרים בזה', וכתב הרמז בזה שיש אנשים, שאומרים דברי חידודין לחבריהם ומלבינים פניהם ברבים, ואזל סומקא ואתא חיוורא, וזהו 'שהכסיפו פניו' זהו בוודאי חמץ גמור, רצ"ל עצת היצה"ר, ואין העולם נוהרים בזה, כי אומרים מצחק אני, ובודאי מי שרוצה להיות ירא שמים יהיה נזהר מזה החמץ, ולבערו מכל וכל^ט.

היא לסגור את פיו, ולא זו בלבד אלא - 'יחץ מגיד', את אשר מוכרח הוא ל'הגיד' ולדבר יחצה ולא יאמר הכל. הנה מנהג ישראל תורה לברך ברכת 'בורא פי האדמה' על הכרפס, ומכוונים לפטור בברכה זו את המרור שיאכלו אחר אכילת המצה (עי' משנ"ב תע"ג סק"ה), ומספרים על הרה"ק ה'חקל יצחק' מספינקא ז"ע, ששנה אחת כאשר אמר סימן זה פרץ בבכי, והסביר עומק הכוונה, שעל ידי אכילת הכרפס פוטרם ומבטלים את ה'מות' העולה בגימטריא כמספר 'מרור' (446). ולענייננו יאמר, שעל ידי שאדם נזהר ב'כרפס' - באותו 'כלל ראשון פה סגור' הרי הוא פוטר מעצמו כל מיני מרורים ועקתין בישין...

לט. הרה"ק ה'מקור ברוך' ז"ע המליץ ואמר, דהנה מנהג ישראל קדושים שבשריפת החמץ שורפים גם את הנר והנוצה שהשתמשו בהם בשעת בדיקת החמץ. ולכאורה צ"ב, כי בשלמא הנוצה נשרפת מכיוון שהיא נוגעת בעת הבדיקה בחמץ עצמו שדינו בשריפה. אבל הנר שלא נגע כלל בחמץ מדוע ישרפוהו, אלא ביאורו, בשעת בדיקת החמץ צריכים לבדוק העוונות כידוע, ונמצא שהנר עזר לחפש חטאת האדם, ומשום כך דינו בשריפה. הוסיפו לבאר, שהנה זה ימים רבים שטרחו בני הבית ועמלו בכל כוחם בנקיון, שטיפה והדחה, ובחיפוש מחיפוש אחר כל גרגיר חמץ. ואחר כל זאת, מגיע הנר הזה ובדק ו'מחפש חסרונות' - אחת דינו לשריפה. מ. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה נוהג לעשות 'ברכת האילנות' על עצי פרי אשר גדלו בחצרה של אלמנה אחת, פעם ניגש אליו 'לעורר' אותו, כי אין ברכתו בשלמות בתכלית כל ההידורים והדקדוקים, ועדיף לו לברך במקום אחר בהם גדלים עצים הרבה ששם יוכל לקיים באופן מהודר ביותר, השיב לו הגרש"ז אף אני מהדר בעשיית המצוה, וה'הידור' הוא ב'לב אלמנה ארני'... שהיא שמחה שאני מברך על שלה, וכדאי הוא הידור זה מהידורים אחרים...

מא. לאחר נישואיו של הרה"ח רבי שלמה פרישטיק ז"ל עם בתו של הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל ז"ע, לא ידע מה לעשות בפרוס חג המצות, כי אביו נהג לאכול מצות מכונה ואילו אצל זקנו הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל ז"ע היה הדבר חמור מאד, וכיון שעמד לערוך את ה'סדר' על שלחן אביו לא ידע כדת מה לעשות, הלך להתיעץ עם רבני ירושלים, והם יעצו לו לשאול את פי הרה"ק מזוועהיל עצמו. ברחימו ודחילו העלה את ספיקו על הנייר, ומסרו לידיו של ר' שלומ'קה אשר קרא את השאלה במהירות, ובתוך כדי דיבור ענה לו ברורות 'וכי סבור אתה שבשמים ישאלו אותך אם אכלת 'מאשין מצות' [-מצות מכונה] או לא, בשמים ישאלו אותך שתי שאלות, האם שמרת את עיניך מלהסתכל בראיות אסורות, והאם שמרת את פיך לבלתי תפגע ח"ו ביהודי'...

פעם סיפר רבי שלמה מעשה זה לכמה אברכים, ומשסיים דבריו שאלוהו א"כ לא השיב ר' שלומ'קה על השאלה בענין מצות מכונה, ויהי כשמעו את שאלתם נסער לבו בקרבו ונזדעק 'הוא לא השיב, ודאי שהשיב, הוא לעג על כל החומרא כאשר הדבר נוגע באיסור דאורייתא של פגיעה ברגשות יהודי אחר (של אביו), כי במקום פגיעה ברגשות יהודי אין מקום לשום חומרא בעולם...', והוסיף, שאם היה יודע שכך ישאלו אותו, לא היה מספר להם עובדא זו כלל, כי חסר להם יסוד גדול ביהדות.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

לאחרים נאמר מצות' מלא - לתת להם כדי שביעה בלא לקמין ולהסוך^מ.

ביסוד הרברים מתאמרא בשם הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זי"ע מה שנפסק בשו"ע בריש הלכות פסח (תכט א) 'שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, הגה - ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח', ובהמשך דברי המחבר 'אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן', ומבאר את סמיכות ההלכות, שרצה הרמ"א להקדים, שתחילת דבר ידאגו איש לרעהו, שיהיו לו כל צרכיו בהרחבה, ויתן 'מעות חטים' לעניים^מ, ורק לאחר^מ ידאג האדם לצרכי עצמו שיהא 'אין נופלין על פניהם' - שאף הוא עצמו לא יבוא לידי נפילה^מ.

שבתחילה אמר האבל, ובפעם השנית נאמר יאכל. ג. גם צריך ביאור הטעם שבפסוק הראשון נאמר 'מצת' חסר ואילו בכתוב השני כתיב 'מצות' מלא.

ומבאר כי בתחילה הזהיר הכתוב כל איש מישראל שבעת ימים תאכל מצת - והיינו שיאכל הוא בעצמו, וחזר הכתוב לצוות שלא ידאג רק לעצמו^מ, אלא צריך להשתדל שמצות יאכל על ידי אחרים, ולרמוז על מנהג נתינת 'קמחא דפסחא' לעניים, ועל כן נאמר 'יאכל' שמשמעותו יאכל על ידי אחר, ובוה מתבאר שינוי אופן כתיבת 'מצות', שבפסוק הראשון המדובר על חובת האדם לאכול בעצמו נאמר 'מצת' חסר, כי לעצמו רשאי הוא לחסר ממאכלו... אבל

מב. מסופר על הגאון הנודע רבי אייזיל חריף זצ"ל, שראה את הגביר דמתא, אשר כגודל עשרו כך גודל קמצנותו, והיה נמנע מלתת 'קמחא דפסחא' - עומד ובודק את כיסי בגדו לבל ימצא שם אפילו פירור חמץ, נענה לו רבי אייזיל, חבל שהינך טורח כל כך בחינם, שכבר אמרו חז"ל (פסחים ח:): 'חור שבין יהודי לארמאי' (-נכרי) אינו צריך בדיקה (וכלומר שבמקום הנמצא תחת בעלות אינו יהודי פטור מבדיקה), ואתה הינך יהודי רק עד הכיס...

מג. וכך כתב הגה"ק רבי חיים פלאג'י זי"ע (צדקה וחיים מערכת י) וז"ל, מצת כתיב בתורה חסר, ר"ת צדקה תציל ממות, כלומר מי שנותן צדקה למי שחסר, צדקה כזו תציל ממות [ועל כן נאמר 'מצת' חסר, לרמוז על נתינת צדקה למי שחסר לו, שהיא מצילה ממוות], לכן אות צ' באמצע תיבה של 'מות' לומר שהוא מפריד המות שהוא מ' ת' הן 'מת', כלומר אף שחייב מיתה אך באה אות צ' רמז צדקה מפריד וכו', ומה שנאמר מיתה סתם משמע מיתות ב"ד שהן מיתות חמורות. עכ"ל. כלומר, שאף מהם ינצל לחיים ולשמחה ושלום.

סיפר צדיק נשגב מרא דעובדא, לפני כמה שנים התעסקו בביתו ב'סידור' משפחות עניות ונזקקות מאוד לחג הפסח, ועמלו הרבה לסדר להם 'חלוקות' למיניהם וקמחא דפסחא כדבעי, ועם כל הטורח בערבי פסחים בנקיון הבית והכשרתו לא חסכו במאמצים לעמוד לעזרת אותם משפחות. ויהי בעצימה של ההתעסקות במעשי החסדים הבחינה ב"ב שאינה רואה את בנה התינוק כבן שנה, והחלו לחפש אחריו בכל הבית אך 'הילד איננו', עד שמצאו אותו בעריסתו 'קבור' מתחת הררי כרים וכסתות (שמיכות) שהניחו שם מבלי משים, וכמעט שלא בא לידי חנק רח"ל. וראו בחוש היאך נתקיים בהם מה שנאמר צדקה תציל ממוות...

מד. שנה אחת בעת עריכת ה'סדר' התלהב הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע בעת הגדה של פסח למשך כשעה ושעתיים, לאחר מכן נענה ואמר בשנה זו הסדר של הרה"ק רבי אלעזר מענדל מלעלוב זי"ע (שהיה דר בעיה"ק ירושלים) מאיר למעלה מאד ונעלה מכל הסדרים, ברבות הימים נודעה סיבת הדבר, כי באותה שנה נשלח אליו סכום גדול מאחד מאנשיו שבחו"ל, והיה סיפק בסכום זה לחוג את החג כשלמה המלך בשעתו, אבל הוא חילקו בין עניי עיר הקודש שיוכלו לחוג את החג כראוי, ולכן האיר סדרו מעלה מעלה (הגש"פ אמרי החן להגה"צ רבי אלחנן היילפרין זי"ע עמו' ל).

מה. ועל ידי זה גופא שדואג לאחרים אזי יתעורר עליו מן השמים רחמים וחסדים 'לדאוג' ולספק לו כל צרכיו. כי הנה שינוי במשנה (פסחים קיד.) 'מזגו לו כוס ראשון', להראות מנהג 'חירות' שאינו מוזג בעצמו אלא אחרים טורחים עבורו, ואם כי מעיקרא דדינא הרי זה נוהג רק כלפי בעל הבית, אבל כל שאר המסובים מוזגים לעצמם, אמנם רבים נהגו זאת בכל המסובים, שאין אחד מוזג לעצמו אלא אחרים מוזגים לו. אלא שלפי זה נמצא שכל אחד מוזג לשני, ואם כן יש מקום לשאול 'מה הועילו חכמים בתקנתם', שהרי סוף סוף כל אחד 'טורח למוזג', ומה המעלה הגדולה בכך שאינו מוזג לעצמו. וביארו עפ"י מה דאיתא בחת"ס ובספה"ק שעל ידי שבני ישראל עשו חסד אחד עם השני במצרים אזי גם מן השמים נהגו עימם במידת החסד, ולזכרון זאת אף אנו מתעסקים כל אחד בטובתו של השני. ואין זה רק 'לזכר' בעלמא... אלא כך הוא 'בכל דור ודור', כי 'איש לרעהו יעזור', ואבינו שבשמים ירחם עלינו ו'ימזוג' לנו כוס מלא ברכת השם.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

ז

שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה

מצווה, ודבקו נשמתם בבורא כל עולמים, היה זה בכוחו של יום השבת שהוא יומא דנשמתא (כמבואר בווה"ק ח"ב רה.), לכן נקבעה לדורות גאולה זו ביום השבת שהוא יומא דנשמתין ואז יוצאים מגלות הנפש^מ.

זה'לבוש' (סימן תל סעיף א) ביאר, שלכן נקראת שבת הגדול כי היא הקדמה לגאולה, שנאמר בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ג קצו) השווה שבת זו ליום כיפור, ודרש מעין גזירה שוה, וז"ל, עשור הזה הוא כמו עשור דיוהכ"פ - שהוא מטהר ומעמיד בחזרה ביושר (וכן משמע בווה"ק ח"ב לט:), לכן נקרא יום הכיפורים 'יומא רבה', כן נמי נקראת השבת 'שבת הגדול' כי היא מזככת ומקדשת את נשמת ישראל מכל פגם ועוון^מ.

איתא ב'אוהב ישראל' זי"ע נשגבות בקדושת שבת זו (הובא בספרו שם), דהנה מבואר בווה"ק (ח"ב סג:)

הנה נס גדול נעשה לבני ישראל בשבת זו, כדאיתא ב'סדר עולם' (פרק ה) שיום ט"ו ניסן, יום יציאת בני ישראל ממצרים, היה ביום חמישי בשבת, נמצא שעשירי לחודש - שלקחו אז 'שה לבית' היה ביום השבת, ונעשה להם נס כפי שהביא הטור (או"ח סימן תל) בשם המדרש 'ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מיטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול' (ועי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו).

ידועה קושיית המפרשים, מדוע מייחסים את הנס ליום השבת, ולא ליום י' ניסן שבו ביום אירע הנס, כשאר מועדים שנקבעו ביום החודש שחלו בהם ולא ביום השבוע. ומבאר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקושי נ"ך השמטה לשבת הגדול) דמה שקיימו בני ישראל בי' בניסן - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של

מו. ב'בית אברהם' (לשבת הגדול ד"ה ענין שבת הגדול) הביא בשם הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע טעם לשם שבת 'הגדול', משל למלך רם ונישא שהכין סעודה גדולה לכל אוהביו, וכיון שאין עניות במקום עשירות הכינו העבדים את כל צרכי הסעודה בהרחבה גדולה וכיד המלך, וממילא בתום הסעודה נשאר הרבה מאכלים ומשקאות, באו וסיפרו כן לפני המלך, ויצו המלך לחלק את השיריים לאנשי המדינה, ועדיין נשאר משיירי הסעודה ואין זה מן הכבוד להשליך לאשפה את מאכלי המלך, הורה המלך להאכיל את הפושעים היושבים בבית האסורים ולתת להם לאכול ולשתות [ויש להוסיף עוד, שמן הסתם הוציאו אותם מכלאם והושיבו אותם במקום מכובד כדי לאכול מן הסעודה, שהרי אין זה מדרך כבוד לאכול מאכלי המלך בבית האסורים].

והנמשל, למלך מלכי המלכים שלא כלו רחמיו, ולכן יגיע מרחמיו וחסדיו גם אל הפושעים והחוטאים, כדכתיב (תהלים כא יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', והקשו המפרשים מה הנתינת טעם באומרו 'כי רב הוא', אדרבה אם רבו מעשיו בפשע וסררה מדוע יזכה לסליחה וכפרה, אך להאמור אתי שפיר, דיש לומר שתיבות 'כי רב הוא' קאי על חסדי ה' שהמה מרובים למאד, וכדי שלא ילכו לאיבוד צריך להשתמש בהם אף לחוטאים ופושעים. ובזה מפרש ה'בית אברהם' דלכן נקראת השבת 'שבת הגדול', כי גדול וקדוש הוא השבת לחסות תחת כנפיו אפילו לפחות שבפחותים, לפושעים ולמורדים - לטהרם ולהכינם לחג הקדוש.

שמעתי מאחד מנכדי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שזקנו היה חוזר בכל עת על דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שלכאורה קשה, וכי מה ייחוסה של שבת זו שנקראת 'גדולה', והרי כל שבת ושבת 'גדולה' היא, וכמו שאומרים בברכת 'רצה והחליצנו - כי זה יום גדול וקדוש הוא לפניך', אם כן מהי מעלתה של שבת הגדול, אלא, שיום שבת זה הוא ה'גדול שבגדולים'.

מז. ושמעתי בשם אחד מצדיקי הדור לבאר עוד טעם בשם שבת הגדול, שבאותה שבת קיימו בני ישראל 'משכו וקחו לכם צאן', והרי ה'שה' שבמצרים מורה על תוקף הטומאה והתיעוב, כי הוא היה ה'עבודה זרה' של המצריים, ומ"מ, הוא עצמו נבחר להיות קרבן לה'. וללמדנו בא שהזמן גרמא בימי הפסח להפוך נפשות בני ישראל משקיעתם בשערי טומאה עד המדרגות הגדולות ביותר, והרי ענין זה הוא דבר גדול ולכן נקרא שבת הגדול.

באר הפרשה - מצודע - שבת הגדול

'מיניה מתברכין כל שיתא יומין', פירוש שכל ימות השבוע יונקים מקדושת השבת שלפניו, אולם כל השבתות כולן יונקות כוהן משבת הגדול ושבת שובה, הרי שכל השבתות של כל השנה גנוזות בגויה.

יה"ר שנזכה לערוך הכנה ראויה לקראת חג הפסח ככל משפטיו וחוקותיו מתוך הרחבת הדעת, ועוד בהאי שתא נזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר המזבח לרצון.

